

Моделювання в економіці та управління проектами

УДК 355.02

Р.В. Бойко¹, О.М. Семененко², Ю.Б. Добровольський³, С.А. Плешкунов⁴, В.А. Таврін⁴

¹ Національний університет оборони України, Київ

² Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України, Київ

³ Житомирський військовий інститут радіоелектроніки ДУТ, Житомир

⁴ Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Харків

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ УМОВ УЧАСТІ УКРАЇНИ В СВІТОВІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ З ІНШИМИ ЧЛЕНАМИ БАГАТОСТОРОННЬОЇ ТОРГІВЕЛЬНОЇ СИСТЕМИ (2012 – 2013 рр.)

У статті наведені результати порівняльного аналізу умов участі України в Світовій організації торгівлі із іншими членами багатосторонньої торгівельної системи та розкриті перспективні напрямки подальшого розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.

Ключові слова: світова організація торгівлі, порівняльний аналіз, зовнішньоторговельна діяльність.

Вступ

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. З моменту подання заявки і до набуття офіційного членства в Світовій організації торгівлі (СОТ) минуло 14 років переговорів, які супроводжувалися інтенсивними внутрішніми реформами в Україні, пристосуванням національної економіки до змін зовнішньоекономічної кон'юнктури [1 – 5]. Сьогодні, через п'ять років після вступу України до СОТ, звучать багато скептичних оцінок щодо правильності вибраного шляху і поспішності прийнятих рішень, тому вирішення завдання щодо проведення порівняльного аналізу умов участі України в СОТ із іншими членами багатосторонньої торгівельної системи завжди буде актуальним, бо рішення даного завдання дозволить визначити реальну обстановку, в якій знаходиться на даний момент часу українська економіка та розкрити недоліки розвитку економіки країни в рамках СОТ, що відсутні у інших членів багатосторонньої торгівельної системи. Проведення порівняння умов функціонування економіки держави в лавах СОТ відносно інших країн дозволить: по-перше, надати оцінку прийнятним рішенням щодо вступу України до СОТ; по-друге, визначити недоліки та переваги існуючого стану та відповідь на питання щодо необхідних змін на перспективу; втретє, відобразить реальне місце держави в загальному переліку усіх держав-членів багатосторонньої торгівельної системи.

Аналіз останніх досліджень, публікацій свідчить [1 – 10], про те, що проведення порівняльного аналізу умов участі України в СОТ відносно держав-членів багатосторонньої торгівельної системи доцільно розпочинати із механізмів використання інстру-

ментів митно-тарифного регулювання, які визначені в цих країнах. Розглянемо особливості митно-тарифного регулювання в деяких країнах світу та спробуємо виділити ті інструменти та прийоми, які можливо використати в Україні з метою покращення ефективності її функціонування в рамках СОТ [2, 3, 5]. Аналіз трьохрічного перебування України в лавах СОТ проводився [2], але за даними даного аналізу визначалися основні зміни в економіці країни за ці три роки. Порівняння умов розвитку економік країн, які є основоположниками СОТ та тих, що нещодавно приєдналися до цієї організації не здійснювався, тому вирішення даного питання є достатньо актуальним та своєчасним завданням сьогодні. Результату проведеного аналізу можуть бути корисними для підприємств та організацій, які задіяні в сучасному розвитку оборонно-промислового комплексу (ОПК) України.

Звідси, **метою статті** є проведення порівняльного аналізу умов участі України в Світовій організації торгівлі із іншими членами багатосторонньої торгівельної системи з метою розкриття перспективних напрямків подальшого розвитку зовнішньоторговельної діяльності України.

Виклад основного матеріалу дослідження

Митно-тарифне регулювання експортно-імпорتنих операцій розвинутих країн світу в основному відповідає рекомендаціям міжнародних організацій. У країнах з ринковою економікою з метою заохочення припливу капіталу до країни митом оподатковується лише імпорт, а експортне мито не застосовується а у США навіть заборонено законодавчо [3, 7 – 9]. Взагалі, більшість високорозвинених

країн та країн з перехідною економікою застосовували на різних етапах свого розвитку схожу зовнішньоекономічну політику [7, 10], що полягала у стимулюванні експорту готової продукції, обмеженні вивозу сировини та заохочення імпорту комплектуючих, матеріалів для розвитку власної промисловості (табл. 1). Так, митно-тарифне регулювання як засіб стимулювання експорту успішно використовув-

ється у багатьох країнах світу, зокрема, в Індонезії, якщо експортер представляє план експорту, де вказані імпорتنні матеріали, а також додає банківську гарантію, то імпортер даних матеріалів звільняється від сплати мита шляхом отримання ліцензії на імпорту ресурсів, а суму мита сплатить експортер у тому випадку, якщо не вивезе 85% продукції у вказаний час [1, 6].

Таблиця 1

Порівняння умов роботи промислових галузей України та інших країн членів СОТ

Показники	Країни				
	Україна	Росія	Туреччина	Узбекистан	Китай
Ввізне мито із імпорту обладнання та сировини, %	3-5	0	0	0	0
ПДВ із імпорту обладнання та сировини, %	20	0	0	0	0
Ввізне мито на нові автомобілі, %	0 – 10	30 – 50	до 150	30	30 (може підійматися до 200)
Податок на прибуток підприємств виробників, %	21	0 (на прибуток, який ре інвестується у виробництво)	0 (на прибуток, який ре інвестується у виробництво)	0 (на прибуток, який ре інвестується у виробництво)	0 (на прибуток, який ре інвестується у виробництво)

У Китаї також діє система сприяння експорту, що полягає у наданні численних пільг та сприянні при здійсненні експортних операцій, в той час, як пільги імпортерам заборонені та введено додаткові тарифи за прискорення митного оформлення. Тобто митний тариф застосовується як інструмент стимулювання виробництва та експорту продукції з високою часткою доданої вартості, що практикується на основі використання принципу тарифної ескалації, що полягає у тому, що ставки мита підвищуються відповідно до зростання ступеня обробки товарів, причому ця різниця може сягати навіть 10 разів. Це дієвий механізм, який застосовується у переважній більшості країн світу. Своєчасні дії керівництва країн-членів СОТ, щодо застосування визначених в угодах умов функціонування в

рамках СОТ під час економічної кризи дозволили більшості країн стабілізувати економічну обстановку в країнах. Про це можна судити, за показниками динаміки машинобудівельної галузі після кризи. Для аналізу обрані такі країни: Чехія, США, Росія, Німеччина, Туреччина (рис. 1) [7 – 10]. За результатами аналізу видно, що тільки Україна не змогла відновити потужності виробництва машинобудівельної галузі. Виробництво після кризи та вступу до СОТ знизилось практично 3 – 6 разів, і до теперішнього часу його потужності не відновлені навіть на третину. Проведений аналіз змін обсягів виробництва автотранспортних засобів та динаміки їх експорту та імпорту показує в Україні найгірші результати щодо розвитку даної галузі економіки відносно країн-членів СОТ, які досліджувалися.

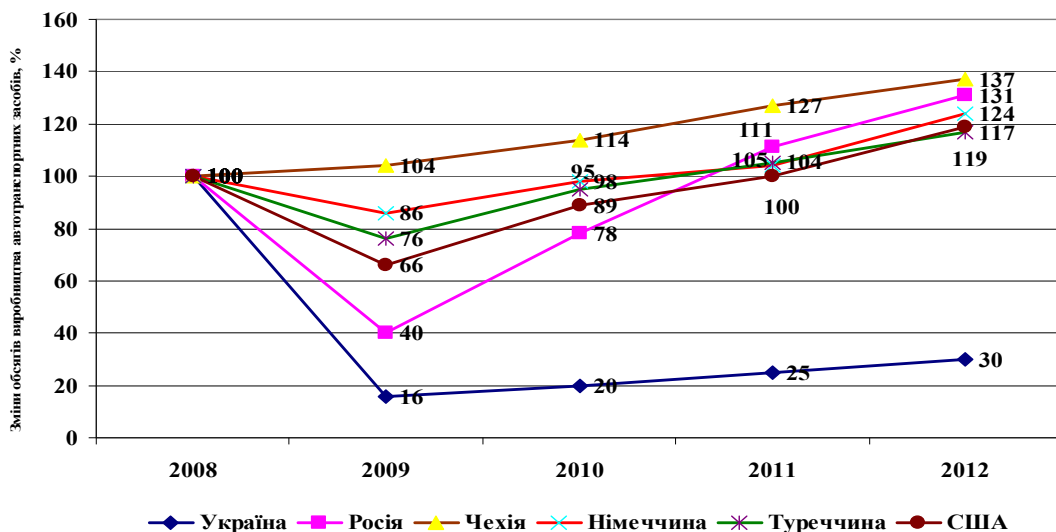

Рис. 1. Порівняльна динаміка змін обсягів виробництва автотранспортних засобів після кризи та вступу до СОТ

Якщо розглядати рівні митних ставок на ввезення імпоротної готової продукції відносно ставок мита на сировину, то в Японії перший більше другого в 10,8 разів, в ЄС – в 7,7 разів, США – в 7,1 разів. В країнах з перехідною економікою тарифна ескалація дещо менша: зі збільшенням ступеня обробки товару рівень тарифного захисту зростає в Польщі в 2,8 рази, Чехії – в 4,5 рази. Приблизно на тому ж рівні знаходиться й тарифна ескалація в Україні: у нас готова імпортована продукція обкладається митом, більшим у 3,2 разу, ніж для сировини. У країнах з менш розвинутою економікою тарифна ескалація тим менша, чим нижчий рівень розвитку країни: у Туреччині тарифи на готову продукцію більші, ніж на сировину, у 3,5 рази, Тунісі – приблизно в 1,5 рази [3, 4].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що, безумовно, тарифна ескалація є дієвим методом захисту національного товаровиробника, проте застосування її у розвинених країнах спричиняє консервування технологічної відсталості країн, що знаходяться на шляху до ринкової економіки, адже унеможливує доступ їх готової продукції на ринки таких країн. Цікавим є той факт, що багато країн

світу поряд зі стимулювання експорту та сприянням розвитку вітчизняного виробництва не створюють перешкод і для імпортних товарів. Тут можна навести приклад Японії, де діє система податкових пільг для імпортерів, наприклад, податковий кредит у розмірі 5% від обсягу імпорту або взагалі звільнення від оподаткування великого переліку імпортних товарів, що складає у кінцевому підсумку до 25% загального обсягу імпорту [7].

Проведемо порівняльний аналіз ввізних та вивізних мит для країн, які є основоположниками СОТ та тільки нещодавно вступили до її лав. Результати аналізу показують, що за загальними показниками ввозу промислових та сільськогосподарських товарів станом на початок 2013 року (рис. 2), Україна має один із найнижчих показників. Аналогічний показник мають США та ЄС, але цей показник для цих країн формується на 70% ввезення сировини для функціонування власного виробництва. Тобто обсяги ввезення готової продукції займають менше 30% від загального показника імпорту товарів (для промисловості показник ввезення готових товарів складає приблизно 10 – 15% та для сільськогосподарства 25 – 35% від загального імпорту).

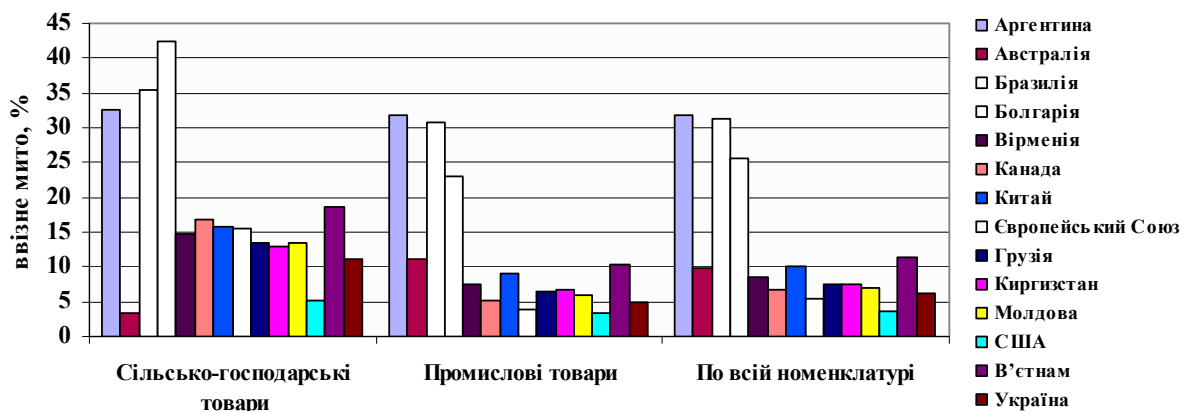

Рис. 2. Порівняльний аналіз ввізних мит країн-членів СОТ

Наприклад розглянемо країни, які відносно нещодавно вступили в СОТ: Польща, Чехія, Росія, Угорщина та Україна. Митний тариф Польщі передбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки застосовуються для країн, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це країни Центральної Європейської зони вільної торгівлі (ЗВТ), члени ЗВТ Європейського Союзу (ЄС), держави Балтії. Саме ці ставки переважно застосовуються при митному оформленні, оскільки 80% товаропотоку йде з вищезазначених країн. Нажаль, Україна не входить до цієї групи країн. З тих пір, як Польща увійшла до ЄС, вона не може самостійно встановлювати митні тарифи, крім того, значна частка від зібраних митних зборів направляється до бюджету ЄС. Стрімка лібералізація митно-тарифної

політики цієї держави послабила фіскальну функцію митного тарифу та обмежила можливість застосування протекціоністських заходів [1, 4, 6]. В цілому можна зазначити, що, на відміну від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок застосування інструментів митно-тарифного регулювання дуже наближені до вимог та норм ЄС, незважаючи на те, що кількість нормативно-правових актів, що потребувала гармонізації у країнах Центральної та Східної Європи, складала до 1,5 тисячі. На рис. 3 та рис. 4 відображені показники різниці ввізних (вивізних) мит між готовими товарами та сировиною (мінеральні продукти, обладнання, комплектуючі тощо). Ці показники характеризують ставлення керівництва країн до захисту розвитку промислової та сільськогосподарської галузі в країнах. Наприклад, Польща дотримується

Європейських норм щодо підвищення ставок на експорт сировини (обладнання) та відповідно наближення до нульових ставок під час їх ввезення. Готові товари експортуються за низькими показниками вивізних мит, а імпортується із показниками, які керівництвом Польщі вже двічі підіймалися після її вступу до СОТ з метою захисту власних виробництв [7]. В Угорщині, аналогічно до Польщі, митно-тарифна політика здійснюється за нормами ЄС, а митне оформлення – на основі Єдиного адміністративного документа, що застосовується у країнах ЄС. Митна політика Угорщини, так само, як і інших нових країн – членів ЄС, що належали до комуністичного табору (Словенії, Словаччини), характеризується перехідним станом від політики захисту національної економіки від імпортової експансії до лібералізації торговельної політики під тиском СОТ, намаганням уникнути різкого зниження митних ставок та зберегти елементи державної підтримки сільського господарства та інших вразливих галузей економіки (рис. 3, рис. 4).

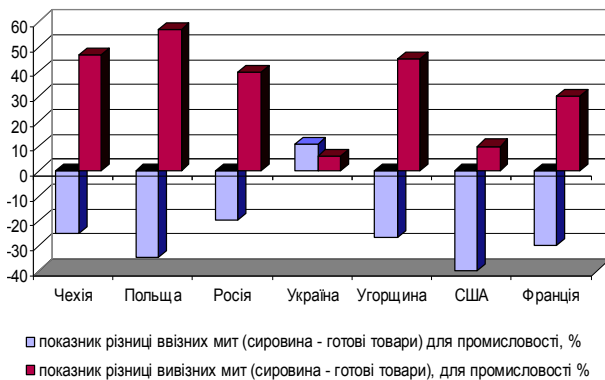

Рис. 3. Різниця ввізних (вивізних) мит країн-членів СОТ на сировину (обладнання) для промисловості та на її готові товари

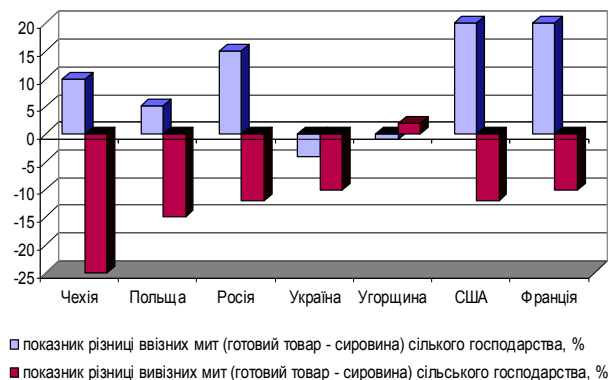

Рис. 4. Різниця ввізних (вивізних) мит країн-членів СОТ на сировину (обладнання) для сільського господарства та його готові товари

За даними на рис. 3 Україна є єдина країна, яка має позитивну різницю між ввезенням сировини та обладнання для розвитку промисловості та ввезенням готових товарів. Країни-члени СОТ, які перебу-

вають в цій організації значний термін (США, Франція) мають нульові ставки на ввезення сировини та обладнання.

Компенсація відбувається за рахунок значних обсягів експорту готових товарів навіть за відносно невеликої ставки на експорт у порівнянні із країнами, які нещодавно стали членами СОТ.

Незначна різниця між показниками експортно-імпортової мит на сировину та готові товари є одним із головних показників, які характеризують відношення керівництва держави щодо розвитку власних галузей економіки. Намагання країни компенсувати дефіцит бюджету за рахунок збільшення тарифів на імпорт сировини та експорт готової продукції негативно впливає на розвиток як промисловості так і сільського господарства в Україні, бо вони за необхідністю подальшого існування будуть здійснювати імпорт сировини (обладнання, мінеральних продуктів, устаткування тощо) та експорт готових товарів завідомо розуміючи, що прибутки будуть незначними.

Тому угоди, які сьогодні існують між державами-членами СОТ і Україною негативно відбиваються на рівні розвитку та відновлення після кризи 2008 – 2009 років промисловості та сільського господарства України [5, 6]. Відношення між країнами повинні мати двобічний характер надання пільг щодо імпорту товару країни із якою були проведені переговори, повинно відобразитися на пільгах на товари експорту в цю країну та обсяги обмінів товарів не повинні перевищувати рази.

Найбільшим торговельним партнером для України сьогодні залишається Російська Федерація (РФ), частка імпорту з якої становить 27 % (13 016 млн. дол. США), а частка експорту – 21 % (8 477 млн. дол. США) загальних обсягів імпорту та експорту товарів. Значним торговельним партнером також є Німеччина (частка імпорту – 8 % або 3 883 млн. дол. США, частка експорту – 3 % або 1 246 млн. дол. США). Порівняно з 2008 роком обсяги імпорту з РФ зменшилися на 6 282 млн. дол. США (на 33 %), а експорту до цієї країни – на 7 227 млн. дол. США (на 46 %) [7 – 10].

Певні зміни відбулися у зовнішній торгівлі з іншими країнами. У порівнянні з попередніми роками збільшилися обсяги імпорту з Узбекистану (у 2 рази, на 1 135 млн. дол. США), Казахстану (на 20 %, на 481 млн. дол. США), Азербайджану (у 5 раз, на 289 млн. грн.); експорту – до Китаю (у 2,6 разу, на 887 млн. дол. США), Індії (на 15 %, на 147 млн. дол. США), Лівану (у 2 рази, на 354 млн. дол. США). Зменшилися обсяги імпорту – з Білорусії (на 40 %, на 1 118 млн. дол. США), Німеччини (на 45 %, на 3 241 млн. дол. США), Китаю (на 51 %, на 2 866 млн. дол. США), Польщі (на 48 %, на 2 083 млн. дол. США), США (на 55 %, на 1 526 млн. дол. США); експорту – до Білорусії (на 40 %, на 847 млн. дол. США), Німеччини (на 32 %, на

589 млн. дол. США), Туреччини (на 54 %, на 1 116 млн. дол. США), Італії (на 64 %, на 1 453 млн. дол. США), Польщі (на 56 %, на 1 028 млн. дол. США), Угорщини (на 47 %, на 636 млн. дол. США), Болгарії (на 64 %, на 710 млн. дол. США). Товарна структура експортно-імпортних операцій в світі у період 2008 – 2012 років надана на рис. 5 [7, 8].

Рис. 5. Структура експортних та імпортних операцій у період 2008 – 2012 років у світі

Основу зовнішньо торговельного обігу становлять паливно-енергетичні товари; машини, устаткування та транспорт; продукція хімічної промисловості; продовольчі товари; сільськогосподарська продукція; метали та вироби з них, сумарна питома частка яких становить до 88 % загальної вартості товарів. Суттєва відмінність митно-тарифного регулювання в Україні від провідних країн світу полягає у надзвичайно розгалуженій товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності (ТНЗЕД), що станом на початок 2013 року нараховує 11058 позицій, в той час, як у США ТНЗЕД складається з 10085 позицій, в Японії – 8964, а в Китаї – 6509 позицій. Така ситуація створює потенційну можливість для зловживань суб'єктів ЗЕД шляхом декларування товару не за своїм кодом з метою сплати меншої суми платежів [9]. У промислово розвинутих країнах мито виконує перш за все регулюючу функцію, а не фіскальну, і надходження від справляння ввізного мита складають не більше 0,3% ВВП, на відміну від України, митна служба якої відіграє важливу роль в процесі наповнення державного бюджету.

Якщо оцінити структуру товарного експорту та імпорту України через показник коефіцієнта диверсифікації (коефіцієнт, який відображає наскільки є близькою товарна структура країни до загальносвітової структури) то видно, що вона значно відрізняється від світової (рис. 6, 7). Починаючи з 2003 – 2004 рр. рівні диверсифікації товарного експорту (рис. 6) розвинутих країн (США, ФРН тощо) і країн, що розвиваються (Росія, Польща, Туреччина тощо), характеризувалися відчутною конвергентною динамікою, і особливо чітко ця тенденція проявилася саме в останні роки (2008 – 2012

рр.). Водночас транзитивні економіки (Молдова, Словаччина, Білорусія тощо), включаючи і Україну, продемонстрували доволі відмінні закономірності у сфері диверсифікації експорту. І хоча, рівень концентрації товарного експорту України, а значить і його залежності від зовнішніх факторів, є значно нижчим, порівняно з транзитивними економіками, проте тенденції формування його структури в даний час суттєво відрізняються від загальносвітових.

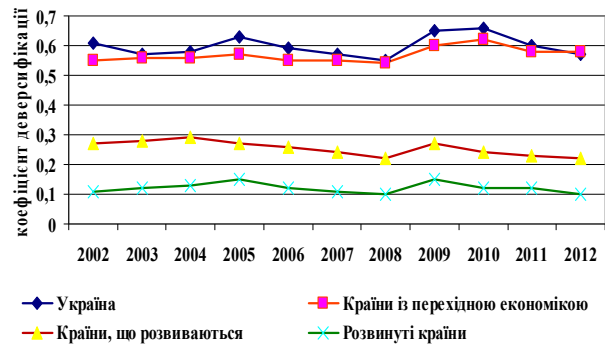

Рис. 6. Динаміка коефіцієнту диверсифікації товарного експорту у період 2008 – 2012 років у світі

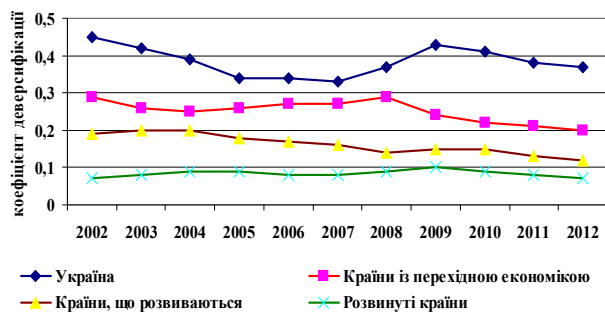

Рис. 7. Динаміка коефіцієнту диверсифікації товарного імпорту у період 2008 – 2012 років у світі

Так, якщо у 2002 – 2003 роках коефіцієнт диверсифікації структури товарного імпорту України складав 0,44 – 0,46, після вступу до СОТ він став майже на 30 % нижчим: лише 0,32 – 0,35 у 2008 – 2010 рр., та тільки у 2011 – 2013 рр., коли почалися ряд реформ щодо збалансування економіки країни та заходів захисту виробництва від імпортованих товарів даний показник почав підійматися на 10 – 15%, але це тільки половина від того стану, який був у період 2005 – 2006 років (рис. 7). Одним із важливих показників рівня конкурентоспроможності експорту країни є частка високотехнологічних товарів у загальному обсязі експорту. Світова фінансова криза суттєво вплинула на динаміку вітчизняного високотехнологічного експорту, а зростання його питомої ваги у структурі експорту обробної промисловості з 3,22 % у 2008 році до 5,38 % та 4,26 % у 2009 – 2012 роках відповідно свідчить про кращий стан справ у високотехнологічних галузях на загальному фоні посткризового розвитку обробної промисловості.

На рис. 8 та 9 для проведення порівняльного аналізу наведені товарні структури експорту та ім-

порту країн-членів СОТ таких як: США, Росія, Чехія та Україна. Структури сформовані на основі середньоарифметичного показника за період із 2008 по 2012 роки включно, за 15 позиціями [7 – 10]. Із побудованих структур видно, що Україна у період 2008 – 2012 рр. є залежною від імпорту мінеральних

продуктів та і готового товару (рис. 8). В порівнянні із іншими країнами у неї найбільші показники імпорту мінеральних продуктів (нафта, газ, паливе) – 33,6%, тому як вона є енергетично залежною державою та має кабальні контракти щодо поставки блакитного палива.

Рис. 8. Товарна структура імпорту за період 2008 – 2012 років

Імпорт готових товарів, що ввозяться в Україну після 2008 року, збільшився практично 3 – 4 рази до попереднього періоду. Ввезення таких готових товарів як: механічного обладнання машин та механізмів, транспорту та шляхового обладнання, продукції хімічної промисловості, виробів із текстилю та готових харчових продуктів тощо перевищують в 1,5 рази ввезення сировини та необхідного обладнання щодо розвитку власної промисловості та сільського господарства. Щодо імпорту автомобілів та транспортного обладнання, готової продукції хімічної промисловості Україна в 3 – 5 разів перевищує США та Чехію, бо їх показники ввізних мит на імпортовані транспортні засоби в 2 – 4 рази більші від українських. За таких умов процеси інвестування розвитку та функціонування власної автомобільної промисловості є не рентабельними.

Конкурентоспроможність українських транспортних засобів та обладнання нижче ніж у світових виробників, а ціна відрізняється незначно, бо собівартість власної одиниці техніки знаходиться на рівні імпортованої одиниці відомого виробника, яка була у використанні 3 – 5 років.

Завдяки запасам залізної руди близько 40% експорту України займає експорт недорогоцінних металів, понад 10% – експорт мінеральних продуктів (вугілля, газ), до 10% складає експорт інших сировинних матеріалів (деревина, целюлоза, продукти, волокна тощо), тобто понад 60% експорту є сировина та обладнання. Це є одним із перших показників, що країна належить до країн із перехідною економікою, у якій не сформовані чітко визначені пріоритети розвитку власної промисловості та сільськогосподарської галу-

зі. Значні показники імпорту готової продукції Росії, компенсуються показниками експорту аналогічної продукції (рис. 9), тому Росію можна віднести до країн, що розвиваються. США, Чехія мають позитивну динаміку щодо співвідношення експорту та імпорту

та навпаки імпорту сировини та експорту готової продукції. Чехія хоча вважається країною, що розвивається, але за своїми показниками зовнішнього торговельного балансу та розвитку економіки швидко наближається до табору розвинутих країн.

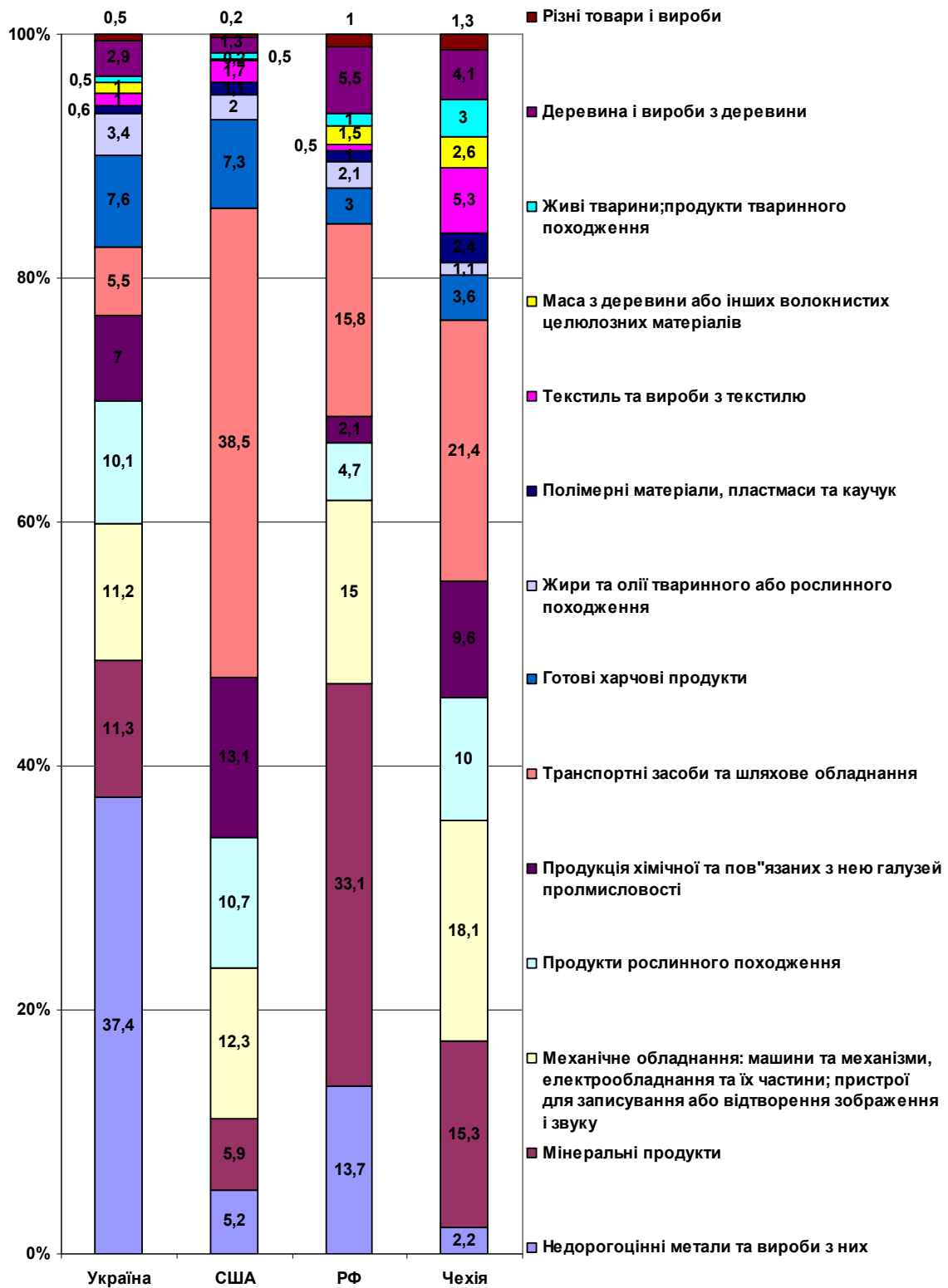

Рис. 9. Товарна структура експорту за період 2008 – 2012 років

Для реалізації намагаь України інтегруватися до економічними організаціями, слід аналогічно до країн ЄС та посилити співпрацю з провідними світовими

Центральної Європи, які вже пройшли цей шлях, вно-

сити зміни у національне законодавство та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та ЄС, але й здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти на озброєння досвід саме країн ЄС, які нещодавно приєдналися до ЄС, а саме поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей із СОТ, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість. До теперішнього часу наслідки економічної кризи та одночасного вступу України до СОТ не дають змогу активного розвитку власного виробництва як промислових так і сільськогосподарських товарів. Про це свідчать данні щодо позицій України у рейтингу ЕТІ станом на 2008 та 2012 роки (табл. 2).

Спираючись на дані рейтингу ЕТІ та застосовуючи макроекономічний підхід до класифікації чинників впливу на розвиток зовнішньої торгівлі, фахівці Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) у 2011 – 2012 роках. провели комплексний стратегічний аналіз зовнішньоторговельної діяльності України з використанням методу SWOT-аналізу [2]. Основну увагу в даному аналізі було надано таким чинникам зовнішнього та внутрішнього середовища національної економіки як: особливості розвитку світової економіки в цілому та країн-партнерів; результати функціонування вітчизняної економіки, включаючи особливості валютно-курсової динаміки, оподаткування експортно-імпортних операцій, а також митно-тарифне та нетарифне регулювання зовнішньої торгівлі [5].

Таблиця 2

Позиції України у рейтингу ЕТІ

Показники	Місце у глобальному рейтингу	
	2008	2012
Кількість країн	118	125
Індекс стимулювання торгівлі (Enabling Trade Index)	68	81
Доступ до ринків	39	30
Митне регулювання	94	106
Ефективність митного регулювання	108	110
Ефективність імпортно-експортних процедур	92	98
Прозорість митного регулювання	81	102
Транспортно-комунікаційна інфраструктура	59	71
Доступність і якість транспортної інфраструктури	67	69
Доступність і якість транспортних послуг	66	93
Доступність та використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ)	48	55
Середовище ведення бізнесу	106	86
Регулятивне середовище	114	111
Фізична безпека	82	64

Внутрішні фактори розвитку зовнішньої торгівлі України протягом 2008 – 2012 рр. значною мірою визначалися адаптацією до світових економічних та політичних змін та визначали умови розвитку окремих сфер економіки України. По-перше, торговельна політика України була спрямована на приведення у відповідність до зобов'язань перед СОТ системи інструментів митно-тарифного регулювання, зокрема, скорочення ставок ввізних мит. В умовах зростання реальних доходів населення та відновлення споживчого платоспроможного попиту протягом 2010 – 2012 років відповідною мірою це відобразилось на зростанні обсягів імпорту товарів та збільшенні доходів державного бюджету. По-друге, уряд України, реагуючи на зміни у світовій економіці, здійснював окремі заходи щодо підтримки національного виробника. Негативний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі в Україні мали такі чинники в державній політиці, як відсутність чіткої стратегії

структурних змін економіки, слабкий механізм фінансової державної підтримки розвитку експорту, низький рівень інвестування в інноваційну модернізацію експортоорієнтованих виробництв, високий рівень витрат, пов'язаних з зовнішнім державним боргом, не вигідні умови кредитування експорту, слабкість протидії спекулюванню з відшкодуванням ПДВ та з експортними операціями через офшорні компанії тощо [4].

Аналіз зв'язків між результатами функціонування промислової та сільськогосподарської галузей України та факторними ознаками, які впливають на цей процес, показує що вони пов'язані між собою та гіпотетично описують вплив на зовнішню торгівлю України. Існує прямий зв'язок між товарним експортом та імпортом України. Це частково говорить про те, що український експорт прямо залежить від поставок і залучення у експортне виробництво імпортованих компонентів та сировини. Аналізуючи зв'язок

експорту та імпорту з зовнішньоторговельним об'ємом (ЗТО), можна побачити, що імпорт має більш тісний прямий зв'язок з ЗТО, ніж експорт. Отже, можна говорити, що українська торговельна структура більшою мірою є імпортоорієнтованою. Це вказує на відносно більшу імпортозалежність української економіки, аніж на експортоорієнтованість. Частково ця тенденція є результатом об'єктивних умов участі України у міжнародному поділі праці, а частково результатом зовнішньоторговельної політики, що проводила курс лібералізації імпорту в контексті форсування членства України у СОТ.

В результаті аналізу було виявлено, що існує слабкий від'ємний та водночас значущий зв'язок лише українського товарного експорту з прямими іноземними інвестиціями, що робляться країнами світу у економіку країн-партнерів, а також при меншій значущості зв'язку з прямими інвестиціями цих країн-партнерів у світі. Це означає, що чим більше країн-партнери є розвинутими і відносяться до країн реципієнтів і носіїв прямих іноземних інвестицій транснаціональних компаній, тим більше зменшується схильність таких країн до українського експорту, який сьогодні за своєю структурою носить більше ресурсний характер. Збільшення добробуту країн торговельного простору України буде означати постійне зменшення схильності до тої її експортної продукції, яка виробляється в нашій країні сьогодні. Українським виробникам-експортерам слід звернути увагу на цей факт і вони повинні розуміти, що час реалізації регіональних торгових угод, а особливо з ЄС настав. Це має спонукати їх до того, що вони мають проводити технологічні та структурні зрушення вже сьогодні і ці зрушення повинні відбитись з часом у якісно й функціонально новій палітрі експортних товарів.

Проведений порівняльний аналіз довів, що Україна приймає активну участь у глобалізаційних процесах, що не завжди має позитивне значення для національної економічної системи. Так, аналіз дозволяє зробити висновок, що в Україні зберігається несприятлива структура зовнішньої торгівлі, яка негативно впливає на формування зовнішньоторговельного сальдо платіжного балансу, зменшення приливу валюти в країну, деіндустріалізацію країни та загалом впливає на економічну безпеку країни.

З іншого боку, результати аналізу надають змогу виявити перспективні для України напрямки експортно-імпоротної діяльності та розробити комплекс дій щодо розвитку зовнішньоторговельних відносин України, серед яких мають бути наступні: розбудова інституційної інфраструктури сприяння експорту та активізація механізмів СОТ для захисту національних економічних інтересів; поглиблення торговельно-економічної інтеграції з країнами-партнерами, митними та інтеграційними союзами та іншими економічними утвореннями; удосконалення митних

процедур; вдосконалення фінансових механізмів регулювання та підтримки експортерів; ідентифікація пріоритетних галузей, що потребують державної підтримки розвитку експортної діяльності; диверсифікація структури національного виробництва з орієнтацією на високотехнологічні та інноваційні продукти та послуги.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Проведений в статті порівняльний аналіз умов участі України в Світовій організації торгівлі із іншими членами багатосторонньої торговельної системи, дозволив відобразити наслідки, які зазнала економіка України після вступу до СОТ, показати різницю між умовами розвитку економіки України та інших країн-членів СОТ, а також визначити можливі перспективи щодо подальшого покращення економічної ситуації, яка склалася сьогодні в країні. В подальшому передбачається оцінювання умов розвитку ОПК України відносно інших країн-членів багатосторонньої торговельної системи.

Список літератури

1. Гребельник О.П. *Основи зовнішньоекономічної діяльності. 3-тє видання перероблене та доповнене [Текст] / О.П. Гребельник.* – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
2. *Три роки членства у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у пост-кризовий період. [Текст]: Звіт.* – К.: НІСД, 2011. – 72 с.
3. Гребельник О.П. *Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності у 2012 році. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pidruchniki.com.ua>, 2012.* – 132 с.
4. Грановський В. *Фальшивий вибір Україні не потрібен [Текст] / В.П. Грановський, В.А. Нанівська // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* – 2010. – № 10. – С. 10-12.
5. *СОТ закликає України відкликати заяву на перегляд тарифів // 08.11.2012. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rbc.ua/ukr/newsline>.*
6. Мазаракі А. *Сучасні тенденції та чинники розвитку зовнішньої торгівлі України [Текст] / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету.* – 2011. – № 2. – С. 5-14.
7. *The World Trade Report 2008-2013. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.wto.org>*
8. *Україна. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: www.ukrstat.gov.ua/*
9. *ВТО. Внески. Тарифи. Заходи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://i-tip.wto.org/Forms/GraphView.aspx>.*
10. *Ввізні (вивізні) тарифи країн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://tariffdata.wto.org/ReportersAndProducts.aspx>.*

Надійшла до редколегії 4.03.2014

Рецензент: канд. техн. наук, проф. Ю.І. Миргород, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УСЛОВИЙ УЧАСТИЯ УКРАИНЫ В МИРОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ТОРГОВЛИ С ДРУГИМИ ЧЛЕНАМИ МНОГОСТОРОННЕЙ ТОРГОВОЙ СИСТЕМЫ (2012 – 2013 гг.)

Р.В. Бойко, О.М. Семененко, Ю.Б. Добровольский, С.А. Плешкунов, В.А. Таврин

В статье приведены результаты сравнительного анализа условий участия Украины в Мировой организации торговли с другими членами многосторонней торговой системы и раскрыты перспективные направления последующего развития внешнеэкономической деятельности Украины.

Ключевые слова: мировая организация торговли, сравнительный анализ, внешнеэкономическая деятельность.

COMPARATIVE ANALYSIS OF TERMS OF PARTICIPATION OF UKRAINE IS IN WORLD ORGANIZATION OF TRADE WITH OTHER MEMBERS OF MULTILATERAL AUCTION SYSTEM (2012 – 2013)

R.V. Boyko, O.M. Semenenko, Yu.B. Dobrovolskiy, S.A. Pleshkunov, V.A. Yavrin

In the article the results of comparative analysis of terms of participation of Ukraine are resulted in World organization of trade with other members of the multilateral auction system and perspective directions of subsequent development foreign trade activity of Ukraine are exposed.

Keywords: world organization of trade, comparative analysis, foreign trade activity.